

NYITRAMEGYEI SZEMLE

POLITIKAI, TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Megjelen vasárnaponként.

Előfizetési árak: Egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr, negyed évre 1 frt 25 kr. — Községeknek, körjegyzőknek és tanítóknak 4 frt. Egyes szám ára 10 kr.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. Tóth János.

Társszerkesztő: Dr. Dudek János.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Papnevelde-utca 9. szám.

Hirdetési árak: Egy háromhasábos petitsor ára bélyegen kívül 8 kr. Többszöri közlésnél árkedvezmény.

Hivatalos hirdetések 100 szög 1 frt 30 kr, minden további megkezdett 100 szög után 1 frt.

Bánffy, az utazó.

(D.) A miniszterelnök szilágy-somlói beszéde foglalkoztatja az embereket. Nem minden megbotrányozás nélkül, mint Bánffynak minden fellépése. Ha ugyanis a tétlenség és határozatlan kapkodás vádja ellen akarta védeni a kormányt, miért tette azt éppen akkor, midőn a dinasztia legrokonszenvesebb tagjának a fiát temetik? Midőn a nemzet annak állja körül a sírját, akit szeretett, hogy miniszterelnök akkor elutazzék s tüntetésszámba menő távolmaradásával dokumentálja, mintha nem osztoznék a nemzet érzelmeiben: ez olyan botrányos eljárás, mely csak Magyarországon eshetik meg büntetlenül.

De miért is ne tenné? Hiszen ez a szel-lemszegény ember éppen ennek a kvalifikátlan modorának köszöni karrierjét. Erőszak jellemezte mint erdélyi főispánt s ezért felutaztatták a képviselőház elnöki székébe. Mint elnök Kossuth temetések elutazott Erdélybe s lett miniszterelnök. Mint miniszterelnök meghívta vendégnek Agliardit, azután pellengérré állította, s az ország hajlongó hivatalos körei majdnem bizalmat szavaztak neki ezért. A Deák-párti kormányoktól alig húsz év választ el, s azon időkhöz képest is mennyire hanyatlottak elvek és emberek a — Bánffy koráig!

Az ilyen ember László kir. herceg temetése előtt is elutazhatik, azért mégis marad

a nemzet miniszterelnöke, a nemzet exponense a művelt külföld előtt, hogy megmutassa: Magyarország ezer éves itt léte végén milyen erőket képes állítani kormányzatának élére.

Sajnos, hogy mint rendkívüli hanyatlást jelző tényekkel: a nyitrai választással és Bánffy miniszterelnökségével kellett az ezer évnél végződni, gúnyjára minden fejlődési törvénynek, ami azonban csak azok rovására eshetik, akiknek a sors játéka folytán valahogy kezőkbe esett a hatalom; mert tagadjuk, hogy a nemzetet mindig azokkal azonosítani lehetne, akik véletlenül az élén állanak.

De talán a botrányt, melyet elutazásával okozott, némileg enyhíti a programszerű beszéd, melyet Szilágy-Somlyón tartott? Ugyan dehogy. Elmondta azt, amit eddig is tudtunk, hogy a mostani kormány csak az előbbinek, »az erőben és tehetségben kitünő államférfiaknak« törekvéseit és munkatervét vette át; hogy ez év folyamán az elejtett egyházpolitikai tjavaslatokat és a költségvetést fogják tárgyalni. Megtudtuk, amit eddig is tudtunk, hogy a kormánynak nemzetiségi és a bajokat gyökerében orvosló gazdasági politikája nincs. És hallottunk valamit, ami névszerint bennünket katolikusokat érdekel s amihez ebben az egyházpolitikás időben nagyon is hozzászoktunk: egy kicsit meghélygezett bennünket és egy kicsit megeirógatott, már amint az egy pacifikáló kormányelnökhöz illik.

Mondhatjuk azonban, hogy az előbbivel meg nem ijeszt, az utóbbival pedig meg nem fog bennünket.

Hiába nevezi panaszainkat, akik az egyházpolitikai törvényekben vallásunk elveinek sérelmét látjuk, »a némely felekezeti kebelében talán természetellenesen is felidézett izgatott bizalmatlanságnak«, mert mi erre nem reagálunk, egy Bánffy nem lévén képesítve arra, hogy megítélhesse: vallásunkra mi sérelmes és mi nem? Annyit azonban tudhatna legalább a történelemből, hogy miféle intézkedések ezek, ha mindenütt, minden országban, ahol a század folyamán behozattak, mindig forradalom vagy hasonló mozgalmak idején hozattak csak be; másrészt hogy mindenütt a katolikusok a leghevesebb ellenállást fejtették ki ellenük s csak erőszakkal lehetett őket behajtani az állami járomba.

Minden okos ember tehát, ha nem is dogmatikus, ezekből a történelmi jelenségekből legalább azt a tanulságot meríti, hogy először is nem a magyar katolikusok az egyedüliek, a kik az ilyen törvényektől szabadulni iparkodnak, hanem a világ minden katolikusai; másodsor okos észszel következtetheti, hogy ilyen általános jelenséget nem lehet természetellenesen felidézni, hanem hogy az okvetlenül a katolikusok vallási meggyőződésének gyakorlati megnyilatkozása. Amint az igazi meggyőződésű ember mindig az ellen van, ami

A „NYITRAMEGYEI SZEMLE“ TÁRCÁJA.

K r a k ó.

(Vége)

Másnap reggel aug. 18-án a *Rynek*, Krakó főtere meg volt rakva festői öltözötű falusi nappal. Elelmi szereket, turót, különösen pedig temédek galambot hoztak a piacra. A nők piros fíhu-t viselnek fejkön kivétel nélkül, míg vallukon az elmaradhatlan nagykendő, melybe, mint egy plaidbe burkolózva járnak a piacon, a templomba; szóval lengyel parasztnő nagy kendő nélkül nem jelenik meg nyilvánosan, még a legnagyobb hőségben sem, minő volt pl. aug. 18-ika. A kendő jobbára piros, kék vagy bordeaux virágokkal tarkázva. A kinek kendőre nem telik, az fehér lepedőt vet át vállaira és anélkül kint egyáltalában nem jelenik meg: azt hiszi nyilván, hogy ez által szebb; a mely hiedelemben bizony igen bajos őt meg-erősíteni.

A férfiak hosszú, térdig érő flanell fehér menecikoffot viselnek, mely mindkét csipőjén három sugárban lelőgő gazdag rézpitykével van díszítve, hasonlóan azokhoz, miket a fővárosban a nagyfuvarosok lovaikra akasztanak. A lengyel

parasztnak elengedhetlen kelleke a tüző, mely ércgombokkal, pitykével van gazdagon kiverve, mely hasonlíthatatlanul jobb benyomást tesz, mint a felvidéki tőtoké, nem is említve azt, hogy a lengyel nem bocskort, hanem mind valamennyi magas szárú és jól gondozott csizmát visel az elmaradhatlan hagyományos legyel nadrággal. Némely vidéken ríkió piros kabátot ölt a paraszt, két csipőjén ugyancsak pitykés cafrangokkal díszítve. A férfiak fején legnagyobb részt a „konfederátka“ *négyszögletes* süveg látható, mely az ulánus csákónak édes anyja, és szokatlan, idegen-szerű alakjával mindjárt első pillanatra magára vonja az utazó figyelmét.

Krakó nevezetességei között kétségkívül első helyet foglal el a királyi vár, a Wawel. Ami Prágában a Hradschin, Moszkvában a Kreml, Athenben a rombadólt Parthenon, Rómában egykor a Capitolium: az Krakóban a Wawel.

A Wawel a lengyelek történelme kőbe rakva; a nemzeti nagyság tojásheja, melyből egykor kifejlődött; körüle rajzanak az összes mondák, a lengyel nagyság történelmi alappal bíró dajkaméséi, kezdve a chrobatok a régmúlt kódébe vesző birodalmától egész a mult század végén lejátszott véres drámáig, — tehát éppen millenaris, éppen ezer éves fenállásról regélhet a Wawel, mely trón,

erőd és királyi temető: Budája, Visegrádja, Szé kesfehervára volt egyszerre a lengyelnek.

Erődnek olyan erős volt, hogy a tatárok be nem vették, a mazovok hatalma megtört rajta; de bevette a tűz, lángjával ismételtlen megemésztett mindent, ami Dsingiszkan hordának ellentállt. Zsigmond király 1500-ban meghívta Olaszország legnagyobb építészeit, hogy állítsák helyre, díszítsék fel legpazarabb fantáziával. De utoljára hátat fordított a sokat dédelgetett palotának, áttette székét Varsóba (1610.), s ezzel többet ártott neki, mint a tatár csordák. Ezekkel dacolt; de midőn ura hűtlen lett, a vár buskomorságba, sorvadásba esett, melyből semmi sem birta gyógyítani többé. S midőn Krakó külön köztársasággá alakult (1815–46.), a királyi palotából — szegények háza lett. Mikor a fejedelem koldusbotra jutott, koldusok vonultak be a fejedelmi palotába. Jöttek azután az osztrákok, kik Wawel hagyományait nem értették, Bartolomeo Berecci nagyszerű udvari arkádjait berakták téglával, hogy hiszen minek ilyen szellős folyosó a magyar bakának. Később Krakó elsőrangú birodalmi erőd lett, a királyi palota szűknek bizonyulván, meléje idomtalan kaszárnyákat, a fényes királyi udvarba felszereket, raktárakat építettek; s így lett Wawel királyi halma építészeti szemétdombbá.

elveivel ellenkezik. Jellemének sérelme nélkül másképp nem is tehet.

Ha legalább ezt tudná Bánffy s vele más hozzá hasonlók, akkor — tiszteletreméltó lévén a vallási meggyőződés — nem találna megbélyegezni valót a magyar katolikusok mostani magatartásán. Éppen azért az ilyen egyszerűen történelmi járatlanságon alapuló megbélyegzés bennünket magatartásunktól el nem tántorít.

Hasonlóképpen lépne nem visz az, amivel cirógat.

A papságnak ígér kongruát, hogy a javadalnak összeírása rövid idő alatt és remélhetőleg még ez év folyamán megkezdhető lesz. Ez azon a különös feltevésen alapszik, mintha a papság csak jövedelmeinek esetleges megfogyatkozása miatt mozogna most a törvények ellen, s mintha annak száját kenyérrel lehetne bedugni. Hát ilyen inszinnáció ellen tiltakozunk, mert ha a papságban találkoznak is egyesek, akik pénzért, kitüntetésért megbotlanai képesek: az egész testület nem ilyen, s elveikért való küzdelmében semmiféle jayadalom-rendezés nem fogja megingatni, amint megmutatja a jövő. Különben ez a kérdés, mint az egyház belügye, nem első sorban a kormánytól várja megoldását s független az egyházipolitikai kérdésektől.

A katolikusoknak általán pedig ígér autonómiát. Hogy a kormány »közelebből» előterjesztést tesz a felségének a kongresszus összehívása iránt, mely hivatalos lesz a változott viszonyokra való tekintettel újabb tárgyalás alá venni az 1871. évi kongresszus által felterjesztett szervezeti szabályokat. Ezen ígértben csak látszata foglaltatik a jóakarataknak. Ugyanis a kormánynak kellene megjelölni a pontokat, melyek a felterjesztett kész szabályzatban esetleg kifogás alá esnek. Azt nem teszi, hanem hogy tegyék a katolikusok a kongresszuson. Ami annyit jelent, hogy a katolikusok majd ismét összevesznek e fölött s a kormány dörzsölni fogja kezeit, hogy hiszen ő akart autonómiát. Akárki diktálta Bánffynak e pontot, főfikus ember volt; de a ka-

De a törmelek között kincseket, gyöngyöket is találnak itt, s ezek közé tartozik a waweli székesegyház: hol a lengyel királyok koronáztattak, s midőn fáradt kezükből kiesett a jogar, ugyancsak e székesegyházban tértek örök pihenőre. A Wawel katedrálisra egy építészeti és szobrászati múzeum, melybe a vallásos lengyel nemzet összes kincseit gyűjtötte.

A főbejáratnál láncan mammuth és masztodon vízözön előtti állatok csontjai lógnak. Valamikor óriások csontjainak tartották, s nyilván mint ilyeneket is függesztették fel a templom bejáratára. Óriásoknak ugyan óriások, de nem emberek. A székesegyház 1320-ban épült, midőn a got építészet aranykorát élte, de annyira körül van veve későbbben emelt kápolnákkal, toldalékokkal, hogy úgy kell a sok hozzáépítés között felfedezni. Középen, a hol a két hajó keresztezi egymást, menyezetes oltár alatt nyugszanak sz. Szaniszló, Krakó püspökének és lengyel nemzeti szentnek hamvai. A koporsó, valamint a koporsót tartó angyalok ezüstből vannak. Ez a lengyelek »szentek szentje«, hol melyen leborulva csókolják a földet a nagy vértanu hamvainál.

Egy egyházipolitikai szent a XI. századból! Bölcszlav király, kit *kegyetlen* név alatt ismer a történelem, vérszomjas szenvedélye mellett az ál-

tholikusokat ilyen trójai falóval nem fogja az egyházipolitikai törvények elleni magatartásuktól eltéríteni.

Nekünk az autonómiához jogunk van s jogunk van ahhoz is, hogy senki törvényekkel vallási elveinket ne sértse. Az egyházipolitikai sérelmes törvényekért nem lehet nekünk rekompenzáció az autonómia.

Miért járt tehát Bánffy Szilágy-Somlón? Csak azt tudjuk, hogy megsértette a nemzeti kegyeletet és nem pacifikált senkit.

Ki igazolhatja Nyitramegyében választói jogát?

Meghallgattuk a nyitrai központi választmány f. hó 13-iki tárgyalását. Hogy miként jártak el a kihagyott választók felszólamlásával, aljion itt a sok közül a következő példa. Tegyük fel Siposs János, panni választót kihagytak a központi összeírásnál. Siposs felszólal, hogy van $\frac{1}{4}$ telke, hogy adóját a kellő időben kifizette s igazolásul mellékelte adókönyvecskéjét. A választmány kénytelen ezt tudomásul venni; de az elnök kijelenti, hogy talán *más módon* vesztette el Siposs szavazati jogát. — De milyen módon? Erről a választói névjegyzék nem szól semmit, mert a kérdéses Siposs Jánosról *egyáltalában nem tesz említést*. A közp. választmány azt a piramidális bölcseséget reszkirozza, hogy Siposs János lehet gyámság alatt, vagy más ok miatt hagyatott ki, ezt pedig nem igazolja. A választmány ennélfogva Sipost elveti, s vele együtt több száz más társát. — Olvasóink tájékoztatására ide iktatjuk a törvényt, melyre a közp. választmány támaszkodott:

1874. XXXIII. t.-c. 10. §. Választói joggal nem bírnak... kik atyai, gyámi, vagy gazdai hatalom alatt állanak.

Tehát szüksége van az elutasítottak, hogy jövőre vál. jogát igazolja, atyjának nyilatkozatára, vagy Craus Vince, nyitrai árv. szeki elnök bizonyítványára, vagy pedig (mivel a gazdai viszony a kereskedő- és iparostanonokra és cselédekre vonatkozik), szerezzon be okmányokat lehetőleg valamennyi kereskedő és iparostól és valamennyi cselédartótól, hogy gazdai hatalom alatt nem áll; ez a legbiztosabb.

11. §. Választói jogot nem gyakorolhatnak 1. a hadsereg állományában tetteleg szolgáló... katonák, tengerészek, honvédek.

2. A pénzügy, adó, vámország legénysége.
3. A csendőrok.
4. Az állami, törvényhatósági és községi rendőrség legénysége.

Eszerint, ha Siposs igazolta is a 10. §. kifogásait, meg ez nem elég. Igazolnia kell, hogy nem tényleges katona, sem a tengerészethez nem tartozik. Ezt talán báró Sterneck-Daublebsky tengernagy bizonyítaná legjobban; végül, hogy

latias kicsapongás rabszolgája volt; ugyannyira, hogy egyáltalán nem tudta, mi a szemérem. Nagyjainak, az ország nemeseinek leányait, feleségeit becselenitette meg egymás után. Midőn hadseregével Oroszországba vonult, a katonák fektelen tobzódásba merültek, elkeseredett nejeik pedig otthon cselédségökkel folytattak viszonyt. A király, midőn e miatt serege elhagyta, annyira dühbe jött, hogy, mint a krónikás mondja, elrendelte, miszerint a lengyel nemesség nejei ezentul ne gyermekeiket, hanem kutyakölyköket dajkáljanak emlőikön. — A nemesség romlatlan része hiába fordult a püspökökhöz segítségért. Collin de Plancy a szent életirója, mintha nem is a XI. századból volna, így ír a lengyel püspökökről: »A praelatusok nem szóltak semmit, nehogy magokra vonják a király haragját. A nemesség meg-boszlulta magát rajtok s nyilvánosan korholta a püspököket, hogy bérenc lelkek, s hogy *vagyonuk, nagyravágyásuk sokkal inkább érdekli őket, mint az Isten dolga.* — Istenem! de keveset változtak az emberek 800 év óta!

Szent Szaniszló azonban merészen odaállt a zabolátlan király elé, nem tartván attól, hogy rendjelet nem kap, hogy kegyvesztett lesz, kiközösítéssel fenyegette, ha fektelen szenvedélyein nem uralkodik. — A felség megneheztelt rá ugy-

nem szolgál a honvédségnél; amiben Forinyák Gyula honvédségi adiatús lehet leginkább szolgálatára.

Igazolnia kell, hogy a *pénzügyőrség legénysége* nem tagja. Ezt beszerezheti Nyitrán, Piacsek Ede, pénzügyőri főbiztosnál; hogy a *vám-őrségnek* nem tagja, azt bizonyíthatja Thuróczy Adolf fővámigazgató Budapesten; gr. Beckers Alfonz ezredes, Pozsonyban, meg készséggel igazolni fogja, hogy Siposs nem tartozik a *csendő- rök* közé.

Hogy nem tagja az *állami rendőrségnek*; ennél nincs könnyebb dolog a világon, mióta Jekelfalussy Lajos Nyitrán tartózkodik; hogy Siposs nem *megyői hajdu*, azt Craus István, alispán kész tanúsítani; hogy *nem városi hajdu*, azzal Rédeky főkapitány szerez örömet az embernek.

Természetesen ezeket a hivatalokat mind fel kell keresnie; ak özségi előljáróság erről bizonyítványt nem ad; mert hiszen akkor fel kellett volna venni a névjegyzékbe. — De ezzel a bizonyítás a nyitrai közp. választmány előtt még nem befejezett; mert a törvény előírja hogy:

12. §. Választói jogot nem gyakorolhatnak, illetőleg a jegyzékbe fel nem vehetők azok:

1. Kik büntett vagy vétség miatt fogságra ítéltettek;
2. Kik büntett vagy vétség miatt vizsgálati fogságban vannak;
3. Kik választói joguk elvesztésére ítéltettek;
4. A vagyonbuktak.

Most mozgósítani kell az igazságügyminiszteriumot, vagy legalább is a pozsonyi kir. ügyt. táblát; hogy vizsgálati fogságban nincsen, a nyitrai ügyészeget.

Végre, hogy ki állítson ki bizonyítványt, hogy valaki nem vagyonbuktott, azt bizony Isten magam sem tudom.

Amabilis confusio.

III.

Az anyakönyvvezetők szolgálati viszonyainak zavaros volta — mint erről az utolsóelőtti számban írtam — azonban kevésbé érdekli a nagyközönséget, mint maguk a zavarok és kellemetlenségek, melyekbe majd egyesek az új törvények uralma alatt kerülni fognak.

Vegyük ezeket boncoló kés alá. Az újszülött gyermek a 35. §. szerint hét nap alatt jelentendő be az anyakönyvbe való bevezetés vegett. A bejelentés kötelezettsége nem csak a szülőket terheli, hanem fokozatosan az orvost, bábát, lakásadót s mindenkit, a ki a születésnél jelen volt.

Mi fog már most történni, ha a felelőségtől s büntetéstől menekülni akarván, többen jelentik be a születést, pl. az apa és a bába?

Az anyakönyvvezető kellő óvatosság mellett csak egyszer vezeti be. Csakhogy faluhelyeken

annyira, hogy embereit küldte utána, kik kezzelfogható módon értesítsék a király haragjáról. S midőn ezek a gaztett elkövetésétől megrettentek, maga a király kerekedett fel és saját kezeivel vágta le éppen miszés közben a jámbor püspököt a szkalkai templomban. (1079. május 8.) Agyveleje szétloccsant, vére befecskenkedte az oltár falát. A szkalkai paulinus zárdában mai napig is mutogatják a vérfoltokat, melyeket három kerek üveglap takar. Az utódok áhitatos csókkal illetik a helyet, s a megdicsőült szentnek maradványait olyan mauzoleumban helyezték el a Wawelen, melyhez hasonló hiába keresnél egész Közép-Európában. A többi püspököknek pedig még csak neveit sem jegyezte fel a történelem.

Ilyen szentnek sirhalmánál mi is hódolattal borulunk térdre és egy cseppet sem utközünk meg, ha az ájtatoskodók — mint az itt szokás — sereg számára csókkal illetik a földet, melyet lábainkkal taposunk.

A Wawel katedrálisában, midőn beléptem, éppen ünnepléses isteni tisztelet tartatott a felség születésnapjára, aug. 18-án, Puzina püspök tartotta a nagymisét, körüle hermelin-prémes, uszályos palattal díszített kanonokjai. A sanctuariumban a legfőbb állami hivatalnokok, tengerésztsztekre emlékeztető katonai egyenruhá-

vállalkozott, amit beváltani képtelen volt, t. i. azt, hogy a vallás megmagyarázhatlan misztériumait tapasztalati igazságokkal, pozitív tudással fogja helyettesíteni.

Különösen a természettudományt illetik szemrehányással, mely elért óriási sikerei által elkapva, ki akarta küszöbölni a vallás tanait, s ime csődött mondott, mert a lét végökát sem tudta és nem is fogja kideríteni soha.

A természettudomány midőn újabbban elvetette az Isten létét, a magyarázat elől kitért s az ékként támadt úrnek hipotézisekkel való betömése részéről hasztalan igyekezett.

Igy beszél a közvélemény Brunetiére után. Ez az elhangzott szó ismét új irányt teremtett a közvéleményben, s úgy látjuk, sok meglepetést elmében újból megerlelt a meggyőződést a hit és a tudomány összhangjáról.

A természettudomány óriási dicsőségéből ennek folytán mintha vesztett volna, de helyesen szólva, a fennebbi szemrehányás nem őt, de egyes művelőit illeti. Mert egyes materialista tudósok vallástalan-ága egészen individuális tulajdon, mely nem érinti és nem is érintheti magát a tudományt.

Különben Brunetiére nem volt az első, aki a tudomány tehetetlenségét e tekintetben bevallotta. Aki a közvélemény sejtelmét ez irányban először formálta szavakba, az Emil du Bois Reymond berlini természetbúvár volt, midőn (1872.) Lipcsében „Ueber die Grenzen des Naturerkenntens“ című értekezésében kimondotta, hogy „az anyag és erő lényege örök titok marad a kutató szellem előtt, ezek összefüggését és az öntudatot megmagyarázni nem fogjuk soha“. És kimondta mint természettudós a jelszót: „*ignoramus*“.

Híába hangoztatta ezzel szemben Haeckel az „*impavidi progrediamur*“ jelszót, a kutatás az előbbinek adott igazat.

Ignoramus tehát. Bármerre kutat az emberi szellem, mindenütt együttesen a végtelenbe és a saját kicsinyiségbe útközik. Gyönyörű szavakkal ismerte ezt be a legnagyobb szellemek egyike, Newton is, midőn szerénységében ezeket írja önmagáról: „Nem tudom mit tart fölém a világ, de magam úgy érzem, mintha a tengerparton játszó gyermek volnék, ki azzal mulat, hogy olykor-olykor a közönségesnél simább kavicsot, vagy szebb kagylót talál, míg az igazság nagy óceánja egész végtelenségében terül el előtte.“

Ez óceán, melyet a véges tehetőség áttekinteni nem képes, képezi határát a tudománynak. Ezzel találkozik lépten-nyomon a kutató.

A legtökéletesebb mikro-zkóp, a legfinomabb analízis sem magyarázza meg a sejt szerkezetét, életfunkcióit. Az út, melyet ezek vizsgálatánál folyton tökéletesített műszerekkel megtettek, elég messze vezetett, s mégis a főkérdésnél tévőzva megállanak, a műszer nem segít: a protoplazmát hólyagosnak, hálósak, hurkosnak, emulsió-félének, fibrillás szerkezetűnek velik, s mi ott vagyunk, ahol voltunk; mondjuk, hogy a protoplazmának szerkezete van, igen, de milyen?

Összeállítani az emberi test 13 alkotó eleméből, egy sejtet sem tudunk. Nem értünk el e kérdésekben a végsőhöz soha. Az ily kitétel, mint Vogt: „Mi mindnyájan az idegeknek, másrészt pedig a létért való küzdelemnek s a kifejtett munka által létrejött tökélyesülésnek vagyunk kombinált eredményei“ — nem felelet. Önkénytelenül támad ugyanis a kérdés: mi az ideg? Önálló valami-e, hogy lét-alapnak vehető? Az elsőre a válasz rövid: még nem tudjuk. A másodikra határozott — nem.

Es ugyan minő munka hozza létre a tökélyesülést? Lamarck e század elején a szervezet minden változását a „természeti kényszerűség“-nek tulajdonította, Darwin ezt az „élet-küzdelem és a természeti kiválás“ hipotézisével akarta precízíteni, Roux a sejtek táplálékért és helyért való

küzdelemét vette a fejlődés okául, legújabbban pedig Mecsnikov (Revue scientifique 1892.) a faló sejtek, a fagocitoknak felfedezésével egész új irányt jelöl a vizsgálódásnak, nagyon sok új kérdést hozva ezzel a felszínre.

Utánna a tudósok nagy csoportja tanulmányozza a faló sejtek élet-szeropét, s a mai álláspont az, hogy minden szövetnek megvan a maga falósejtje, mely a szövet elgyöngült, a szervezetre káros sejtjeit elpusztítja, magába zárja és megemészti, mint az amoeba. Felismerő tehetőségét (?) e sejteknek, melylyel megkülönböztetik az életre képes és már kémiaiilag károsan elváltozott sejteket, „chemiotaxia“-nak nevezik.

A faló sejteknek ép úgy nagy szerep jutott a fejlődésben, mint az enyészetben; ezek megismerése, és felhasználása tehát egyik életkérdése most a modern természettudománynak.

Schopenhauer pedig — elfogadva a „természeti kényszerűség“ tanát — a fejlődés egyik hathatós tényezőjének tartotta meg az akaratot.

A legnagyobb természetbúvárok mindig elismerték, hogy tehetőségeik és soknemű eszközeik birtokában, csak a természet felszínét látják, úgy ahogy mi az embereket a külső szerint ismerni szoktuk. A természetbúvár minden tekintetre ezer új kérdést fedez fel: minden lépése után azonban messze ködhomályba húzódik el előtte a láthatár. De a megtett utat egyes határkövek jezik s ezekre egy-egy Newton, Linné, Darwin, Virchow és más nagyok neve van írva. Mindegyikhez egy-egy felismert igazság kötődik, melyekért fáradozott annyi nagy szellem és érdemesnek találta az életet.

A mit a modern természettudomány céljának nevezhet, az az ilyen igazságoknak a tovább kutatása a lehetőség határai között, a meddig t. i. az észlelés terjed és nem tovább.

A tapasztalati természettudomány tehát a teremtés titkát, az anyag keletkezését, annak térbe helyezését, az első mozgás okát megérteni, megmagyarázni, soha sem lesz képes. Ilyen továbbá az anyag és erő kérdése is, mely szintén a láthatár legtávolabb kődébe van burkolva.

Még sem szabad azért e tudomány sikereit, céljait kicsinyíteni. A természet jelenségeiben nyilatkozó törvényszerűség, összhangzat, korreláció tudata vezette eddig a modern búvárokat vizsgálódásaikban és segíti kivált az újabb időkben, midőn állítólag Wöhlernek az eddig csak állati életfolyamat alatt képződött szerves carbonidot, Ladenburgnak az első mesterséges alkaloidot, a bürök kónium mérget, önállóan szintézis útján sikerült előállítani.

Hellriegel uttörő vizsgálatai után nagyon valószínű, hogy a kémia lesz az emberiség kenyéradója. Ha a körülég nitrogénjének fehérjévé való átalakulásának menetét kísérni és növelni tudják majd a növényi szervezetben; ha a cellulóz keményítővé sikerül átváltoztatni: ez fogja képezni az emberiség legelősebb tápszerét.

Hillairet az elektromosság jövőjéről szólva, kimutatja, hogy ha „a fekete gyémánt“, vagyis a kőszén elfogy, akkor a vizesések, folyók, a szél erejét és más energia-nemeket fogják az elektromos erőátvitel segítségével értékesíteni.

A fagocit faló sejtek felfedezése és a szerves kémia haladása át fogja alakítani az orvos-tudományt is.

Különösen a természettudomány hivatása, hogy a jövő idők megjósolt mostohább körülményeiben, megóvja az anyagi életet a bukástól és létét biztosítva fentartsa az emberiséget.

A sejtelelem pedig, hogy az életfolyás törvényeit is ismerni fogja, bár a kezdet, a vég és a lényeg örökké rejtély maradnak előtte, fogja adni a lelkesedést, az erőt a vizsgálódásra, úgy mint eddig adta. Mert ki a legnagyobbat tűzi ki célul maga elé, éri el a nagyot.

A tudomány, nevezetesen a természettudomány maga nem mondott tehát csődöt, de megtörtént az azzal való visszaélés, a mire Humboldt

Sándor lángesze felére figyelmeztetett: „Ar-tunk a tudománynak, ha a vizsgálódásnak különben sem igen mozgékony szellemét még azzal is visszatartóztatjuk, hogy kelletlenül korábban jelöljük meg azt a határt, a melyet nem szabad túllépnie.“

Megtörtént a káros ballépés, midőn a materialisztikus irány tulbuzgó hívei — a tudósok strébersége szintén a fin de siècle kor terméke — a tudomány feladatait iietéktelen térre vitték át s az Alkotó végtelen hatalmát tagadták. Ez azonban nem a pozitív tudás, a tudomány tévedése, hanem csupán néhány „koválygó bölcsész és szovattyús szobatudós“ rosszakaratu állítása volt.

A kor legszabadelvűbb torkai hangoztatták utánuk e téves tanokat, s ezzel megvesztegettek a ráhajló közvéleményt. Azonban Isten létének a tagadására a pozitív tudománynak nem volt szükség, de igen a kiáltozóknak, kik között sajnos sok volt a megtévedt materialista búvár, akik a tudományt csak takaróul használták.

Annak a természetben felismert korreláció-nak, törvényszerűségnek tudata, mely tovább viszi a tudományt, az Isten létét tagadni nem engedi, mert megtagadná a törvényhozó létezésében a felismert törvényt, az anyag megmaradását, ennek összes jelenségeit, a tapasztalást, a pozitív tudást: egy szóval megtagadná a tudomány önmagát is.

El tudja-e majd érni a természettudomány azt, hogy az élet folyamatát, az egységes anyag és energia kölcsönhatásának minden jelenségét matematikai képlet biztosságával fejze ki: nagy kérdés.

Laplace mondta: „ha volna olyan ideális értelem, mely egy pillanat alatt a természet minden erejét, továbbá az összes természeti tárgyak helyzetét, és mondjuk hozzá, még a sebességét, a helyzeti és mozgási energiáját ismerné és mindezeket pontos analízisnek tudná alávetni: akkor egy formulában kifejezhető a legparányibb atom és a legóriásibb világtest mozgását, seumi sem volna előtte bizonytalan, mult és jövő tárva állana előtte.“

Hiszem, hogy e formula kifejezését a legideálisabb értelem, az Alkotó tartotta fenn magának.

A tudomány a végtelent el nem érheti, bár eredményei, melyeket a valószínűségi számítás szerint el fog érni, bámulatosak, csodaszzerűek lesznek. Lesz idő, midőn az elpártolt közvélemény el fogja ismerni a természettudomány igaz vívmányait s egyes tudósok szertelenségeit nem fogja a tudomány rovására írni. Mert a tudomány vívmányai sohasem ellenkeznek a vallással.

A vallás kultuszát, melyet nem annyira a tudomány, de a léhaság, a bűn tagadott meg, vissza fogja ismét állítani a megbánás szelleme, a nemes eszmékért való lelkesülés, mert a realizmus korát, melyben Bodnár Zsigmond szerint 1820. évtől vagyunk, fel fogja váltani a természetes visszahatás, az idealizmus kora, mely átalakít mindent, a romlott erkölcsöt, irodalmat, művészetet, tudományt. S abban a korban, melynek előjelei már mutatkoznak, a modern természet-tudomány tevékenysége is áldásosabb lesz az emberiségre nézve; a tudományágak művelői a kultúra megóvására és emelésére szövetkeznek, fogják keresni az áttekinthetést, s ezzel el nem zárkozhatva azon titkok elől sem, melyek feltörését a Teremtő önmagának tartotta fenn: a tudomány nemcsak túrni, de tételeinek legelsejévé fogja kitűzni a teremtő Isten létezését.

A természettudománynak tévedése az, hogy ezt eddig nem tette.

Es e kor nem kék soká. Spencer Herbert (Pillantás a vallás multjára és jövőjére) szerint: „A titkok között, melyek annál nagyobbak lesznek, mennél többet gondolkozunk róluk, főmarad azon egyetlen bizonyosság, hogy mindig egy végtelen és örök erély van körülöttünk, melynek létét köszönni minden a világon.“ L. J.

Gróf APPONYI LAJOS
pereszlény-körtvélyesi
birtoka

1896. május 1-től haszonbérbe adatik.

Közelebbi értesítés nyerhető

Dolánszky János uradalmi pénztárnok urnál
Nagy-Apponyban.

Gróf Apponyi Lajos

tulajdonát képező

podluzsányi malom

1895. okt. 1-től bérbeadandó.

Közelebbi értesítés nyerhető Dolánszky
János uradalmi pénztárnoknál Nagy-
Apponyban.

A Nyitrai Iparbank mint részv.-társaság
zálogkölcson-osztálya.

Zálog-árverés

1895. évi szeptember 24-én.

Mindazon ékszerek és zálogtárgyak, melyek
1895-ik évi február hó végeig ki nem váltattak,
vagy nem hosszabbítottak meg, **f. évi szeptem-
ber hó 24-én** a Nyitrai Iparbank termé-
ben délután 3-4 óráig tartandó nyilvános árve-
resen eladatul fognak.

Hosszabbítások csak 10% lefizetése mellett
történhetnek.

Hogy az árverés napján minden zavarnak
eleje vétessek, megjegyzendő, hogy azon zálogtár-
gyakat, melyeknek határideje már lejárt és az
árverésre kiszemeltettek, sem kiváltani, sem
meghosszabbítani nem lehet.

Nyitra, 1895. évi szeptember hó 5-én.

Az igazgatóság.

Üzlet-átvétel.

Van szerencsém a n. é. közönség becses tudomá-
sára hozni, hogy **Almási Mór** úrtól a helyben
fő-út 5. szám alatt lévő

tűzifa-és kőszén-üzletet

valamint a szikvizgyárat átvettem.

Fő törekvésem leendő szolid kiszolgáltatás által a
becses megrendelőknek teljes megelégedését kiérdemelni.

A n. é. közönség szives megrendeléseit tisztelet-
tel kérem

ENGEL SAMU,

fa-piac 1-ső szám.

Kérem a levelező-lapra úgy a becses megrendelő nevét,
mint lakását (utca és házsám) kiírni sziveskedjék.

Árverési hirdetmény.

Nagy-Surány község előjárósága részé-
ről ezennel közhirre tétetik, hogy a község ha-
tárában gyakorlandó

vadászati jog

12 egymásután következő évre, vagyis 1896. évi
február 1-től 1908. évi február 1-ig terjedő időre
Nagy-Surány község házában

f. évi szeptember hó 30-án délelőtt 10 órakor

nyilvános árverés útján a legtöbbet ígérőnek has-
zonbérbe fog adatulni.

Kikiáltási ár 440 ft.

Az árverési feltételek a jegyzői irodában
bármikor megtekinthetők.

Nagy-Surány, 1895. évi szeptember 10-én.

Csiffáry Ede, Schultheisz József,
jegyző. bíró

2-szeres és 3-szoros termékek

csakis mesterségesen szárított

mütrágyával

érhetők el.

Hungária mütrágya, kénsav és vegyi ipar
részvénytársaság **Budapest**en.

Herényi Gotthard Sándor és Rovara Frigyes művét érdeklődőknek ingyen és bérmentve küldjük meg.

Az államilag engedélyezett

Magyar osztálysorsjáték

I. osztályu nyeremények.
Huzás 1895. október hó 16-19-ig.

	korona	korona
1 nyeremény	80000 =	80000
1 "	60000 =	60000
1 "	40000 =	40000
1 "	30000 =	30000
1 "	20000 =	20000
1 "	15000 =	15000
1 "	10000 =	10000
2 "	8000 =	16000
8 "	4000 =	32000
10 "	2000 =	20000
13 "	1000 =	13000
100 "	400 =	40000
860 "	200 =	172000
9000 "	80 =	720000
10000 nyeremény	összesen	1268000

az 1896. ezredéves kiállítás alkalmából.
Kibocsátás 100000 sorsjegy
31,499 nyereménnyel és egy jutalomdíjjal.

A nyeremények minden levonás nélkül fizettetnek ki.
A huzások államfelügyelet és kir. közjegyző ellenőrzése mellett történnek.

Legnagyobb nyeremény a legkedvezőbb esetben:

1.000,000

korona.

Az I. osztály huzása után vásárolt sorsjegyekért az I. osztály díja után fizetendő.

II. osztályu nyeremények.
Huzás 1895. december 6-14-ig.

	korona	korona
1 jutalom	600000 =	600000
1 "	400000 =	400000
1 "	200000 =	200000
1 "	100000 =	100000
1 "	50000 =	50000
2 "	20000 =	40000
2 "	15000 =	30000
4 "	10000 =	40000
10 "	8000 =	80000
27 "	6000 =	162000
100 "	2000 =	200000
200 "	1000 =	200000
1150 "	200 =	230000
20000 "	100 =	2000000
21499 nyeremény és jutalom		4332000

E 49 nyeremény közül az utoljára kihuzott kapja a 600000 korona díjat.

AZ I. OSZTÁLYU SORSJEGYEK ÁRAI:

$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{20}$	sorsjegy
40.—	4.—	2.—	korona.

A TELJES (mindkét osztályra érvényes) SORSJEGYEK ÁRAI:

$\frac{1}{1}$	$\frac{1}{10}$	$\frac{1}{20}$	teljes sorsjegy
80.—	8.—	4.—	korona.

Valamennyi sorsjegy a falragaszok által megjelölt eladási helyeken kaphatók.

Budapest, 1895. augusztus hóban.
Andrássy-ut 5. szám.

Magyar Osztálysorsjáték Igazgatóság.

Sorsjegyek eladásra való átvétele iránti megkeresések hozzánk intézendők.

Első államilag engedélyezett

Magyar Osztálysorsjáték

az Ezredéves kiállítás alkalmából Budapesten, 100.000 sorsjegy,

31499 két osztályba beosztott pénznyereményekkel és egy jutalommal.

5 millió 600,000 korona összértékben

minden levonás nélkül készpénzben fizetendő. — Legnagyobb nyeremény a legszerencsésebb esetben

EGY MILLIÓ KORONA.

➡ Első huzás 1895. évi október hó 16-19-ig BUDAPESTEN. ➡

Eszerint ajánlom és utánvét mellett küldök szét

eredeti sorsjegyek az I-ső osztály részére $\frac{1}{1}$ 40.— $\frac{1}{10}$ 20.— $\frac{1}{5}$ 8.— $\frac{1}{10}$ 4.— $\frac{1}{20}$ 2.— korona.

eredeti teljes sorsjegyek, melyek mind a két huzásban érvényesek $\frac{1}{1}$ 80.— $\frac{1}{10}$ 40.— $\frac{1}{5}$ 16.— $\frac{1}{10}$ 8.— $\frac{1}{20}$ 4.— korona.

Teljes sorsjegyek, a melyek az első osztályban nyereménnyel kihuzatnak, egyszersmind a nyereménnyel az előlegesen a második osztályra vonatkozó betét fizetetik vissza. — Megrendelések postautalvány útján lehetőleg a cím igen pontos megjelölésével kéretnek.

HEINTZE KÁROLY fő-elárusító, BUDAPEST, szervita-tér 3.

Check-Conto: Magyar postatakarékpénztár 3960. — Sürgöny-cím: LOTTOHEINTZE Budapest. — Vidéki megrendelők porto fejében 10 fillért, ajánlott levelekért 30 fillért, továbbá minden egyes nyereményjegyzékért 20 fillért sziveskedjenek külön mellékelni.

➡ Lotloggyűjtődék, viszontelárusítók és ügynökök mindenhol felállítatnak. ➡